

Ks. Jacek KAPUŚCIŃSKI
Częstochowa, WIT, WSD

Z dziejów obchodów jubileuszowych Kościoła częstochowskiego

Diecezja częstochowska powstała 28 października 1925 r. na mocy bulli *Vixdum Poloniae unitas* papieża Piusa XI. Początkowo zwierzchnictwo nad nowo powstałą diecezją, jako administrator apostolski, objął bp Stanisław Zdzitowiecki z Włocławka, lecz po kilku dniach przekazał te rządy swojemu biskupowi pomocniczemu Władysławowi Krynickiemu. Taka sytuacja trwała do 2 lutego 1926 r., kiedy to odbyła się konsekracja ks. Teodora Kubiny na biskupa diecezji częstochowskiej. W pierwszym liście pasterskim biskup ten napisał: „[...] i diecezja częstochowska i biskup częstochowski są dziełem Bożym. Gdy Chrystus Pan wymówił owe słowa, które stały się początkiem organizacji Kościoła, widział boskim swoim okiem wszystkie diecezje, wszystkich biskupów, miał w sercu już i diecezję częstochowską i biskupa częstochowskiego. Przechodziły wieki i przekazywały owe słowa od pokolenia do pokolenia i gotowały warunki dla ich spełnienia w Częstochowie. Ale dopiero w naszych czasach, gdy Polska zmartwychwstała, słowa te stały się niby ciałem, stały się radosną rzeczywistością. Stało się to właśnie 2 lutego, gdy mianowany przez Ojca Świętego zostałem konsekrowany jako pierwszy biskup częstochowski i przez to przeszła na mnie władza apostolska, władza Chrystusowa, i gdy urządzając uroczysty ingres do kościoła Św. Rodziny, objąłem rządy tej diecezji. Z tą chwilą poczęła żyć nowa diecezja”¹.

Na przestrzeni dziejów tej diecezji, a od 1992 r. archidiecezji, miały miejsce kolejne obchody jubileuszów jej istnienia. Spośród nich na uwagę zasługują uroczystości rocznicowe 10–lecia, 50–lecia i 75–lecia, które jako reprezentatywne w wystarczający sposób charakteryzują przygotowania i organizacje w Kościele częstochowskim przebiegu tego rodzaju obchodów. Ponadto mogą one też stanowić punkt odniesienia przy podejmowaniu różnych starań i inicjatyw związanych ze świętowaniem kolejnych uroczystości jubileuszowych, w tym m.in. przypadającej w 2025 r. okrągłej rocznicy 100–lecia Kościoła częstochowskiego.

¹ T. KUBINA, *List pasterski*, WD 1 (1926) 1, 4.

1. Rocznica 10-lecia diecezji częstochowskiej

Pomimo, że rocznica ta przypadała 28 października 1935 r., to jednak obchody jubileuszowe diecezji bp Teodor Kubina przesunął na dzień 2 lutego 1936 r. Argumentował to tym, że wówczas mija 10 lat od jego objęcia rządów w diecezji częstochowskiej. Ponadto zbiegło się to w czasie z 14 rocznicą wyboru na Stolicę Piotrową papieża Piusa XI. Z tego tytułu obchody jubileuszowe miały bogatą oprawę. Dość wspomnieć, że 2 lutego w tym roku przypadał w niedzielę. Tydzień wcześniej na łamach „Niedzieli” ukazała się informacja, że uroczystości centralne odbędą się w Częstochowie, a we wszystkich parafiach zaleca się zorganizowanie okolicznościowych akademii. Z tej okazji bp Kubina napisał „List pasterski na dziesięciolecie diecezji częstochowskiej”, który był także wydrukowany w „Wiadomościach Diecezjalnych” i „Niedzieli”. Ponadto cały numer „Niedzieli” z dnia 2 lutego 1936 r. był poświęcony tematyce diecezjalnej. Staraniem sekretariatów Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Częstochowie wydano z tej okazji liczącą 72 strony specjalną „Jednodniówkę”. Poza tym od sierpnia 1935 r. pojawiły się w prasie reklamy „Kalendarza Jasnogórskiego” na 1936 r., mającego formę książki jubileuszowej na 10-lecie diecezji z licznymi fotografiami (ss. 330). Znalazły się w tym wydawnictwie liczne artykuły historyczne o diecezji, których autorami byli miejscowi księża. W słowie od redakcji napisano, że „diecezja częstochowska w pierwszym dziesięcioleciu swego istnienia zdała egzamin dojrzałości wobec Kościoła, Boga i społeczeństwa”².

Uroczystości centralne rozpoczęły się o godz. 11.00 pontyfikalnym nabożeństwem, celebrowanym w katedrze przez bp. T. Kubinę. W relacji o tym wydarzeniu czytamy: „[...] olbrzymie rzesze zapełniły katedrę i plac katedralny. Las pięknych sztandarów organizacji katolickich i szkół częstochowskich przedstawiały obraz bardzo malowniczy. Przy wejściu do katedry powitała Najdostojniejszego Arcypasterza orkiestra Straży Ogniowej odegraniem marsza z fanfarami. W prezbiterium katedry zajęli miejsce przedstawiciele władz na czele ze starostą Rogowskim, generałem Gąsiorowskim i prezydentem Mackiewiczem oraz przedstawiciele organizacji częstochowskich. Uroczystą sumę pontyfikalną w asyście liczego duchowieństwa odprawił Najdostojniejszy Ar-

² *Na dziesięciolecie diecezji częstochowskiej*, „Jubileuszowy Kalendarz Jasnogórski” (1936), 66–67.

cypasterz”³. Kazanie wówczas wygłosił wikariusz generalny ks. prałat Antoni Zimniak, który m.in. powiedział: „Jeżeli Bóg, za pośrednictwem Stolicy Apostolskiej, powołał do życia diecezję częstochowską, to Bóg chce, aby biskupstwo częstochowskie odegrało ważną rolę w życiu Kościoła w Polsce i aby diecezja częstochowska stała się naprawdę kwitnącą i rodzącą latoroślą tego wielkiego drzewa – Kościoła katolickiego. Diecezja to [bowiem – J.K.] wielka parafia biskupia, wielka i odpowiedzialna placówka apostolska”⁴. Po sumie odśpiewano dziękczynne „Te Deum”, a następnie biskup udzielił wszystkim uroczystego błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem.

Dalsza część obchodów odbyła się już na Jasnej Górze, gdzie o godz. 18.00 w Sali Spowiedzi zebrała się wielka rzesza wiernych, mimo niesprzyjającej pogody, aby uczestniczyć w uroczystej akademii. Na podwyższeniu ustawiono portrety papieża Piusa XI i bp. T. Kubiny. Na początku chór katedralny odśpiewał *Ecce Sacerdos Magnus*, powitano gości i prof. A. Cetwiński wygłosił referat pt. „Ojciec św. Pius XI a diecezja częstochowska”. Następnie głos zabrał ks. Bolesław Wróblewski, proboszcz katedralny, który przedstawił najważniejsze prace dokonane w diecezji na przestrzeni 10 lat. W dalszej części, tzw. artystycznej, wykonano specjalny spektakl poetycki pt. „Na 10–lecie diecezji”, autorstwa prof. Koźmińskiego, gdzie oprócz recytacji na przemian śpiewał chór katedralny i grała orkiestra Gimnazjum Męskiego im. R. Traugutta z Częstochowy. Na koniec bp. T. Kubinie złożyli życzenia przedstawiciele władz i reprezentanci wszystkich warstw społeczeństwa częstochowskiego. Po krótkim podziękowaniu ze strony biskupa uzgodniono, że zostanie wysłana dziękczynna depesza do Ojca św.

Wymiar centralny uroczystości jubileuszowych wyraził się także w pamiątkowym wydaniu 3 tomów specjalnej księgi pt. „Diecezja częstochowska w hołdzie swojemu arcycypasterzowi”, w której znalazły się ozdobne wpisy ze zdjęciami z życia wszystkich parafii diecezji częstochowskiej w latach 1926 – 1936. Księga ta obecnie znajduje się w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie.

Poza obchodami głównymi w Częstochowie, 10. rocznicę istnienia diecezji częstochowskiej świętowano w poszczególnych parafiach. W pierwszej kolejności odczytano na Mszach św. (2 lutego i 9 lutego)

³ *Uroczystości jubileuszowe*, „Niedziela” 11 (1936) 6, 70.

⁴ A. ZIMNIAK, *Na 10–tą rocznicę powstania diecezji częstochowskiej i konsekracji pierwszego biskupa*, „Niedziela” 11 (1936), 10, 112.

list pasterski bp. Kubiny oraz odśpiewano uroczyste „Te Deum”. Ponadto odbyły się też specjalne akademie z odczytami okolicznościowymi. Piękne opisy przebiegu tych uroczystości zachowały się m.in. z parafii: katedralnej (spektakl patriotyczny „Ksiądz na posterunku”), w Borze Zapilskim (referat „Dwie wielkie rocznice: papieska i diecezjalna”), Czajkowie (referat „Wobec wielkich rocznic”), Działoszynie (spektakl „Po kolędzie”), Gidlach (sztuka „Biedna pasterka”), Gołonogu (referat „Pius XI i jego posłannictwo w Polsce”), Kamieńsku (referat „Ojciec św. Pius XI a Polska”), Kleszczowie (referat „Papież Pius XI”), Kobielach Wielkich (referat „Wielkie rocznice”), Koziegłówkach (referat „Papież Pius XI a diec. częst.”), Mstowie (sztuka „Wizja św. Piotra”), Osjakowie (dramat „Wyrok śmierci”), Porąbce (referat o bp. T. Kubinie), Praszce (sztuka „Quo vadis”), Radziechowicach (referaty o papieżstwie, diecezji i parafii), Rędzinach (referat „Św. Piotr a prześladowanie chrześcijan za Nerona”), Siemonii (referat „Pius XI a diec. częst.”), Skomlinie (sztuka „Przecucie”) i Sosnowcu–Niwce (referat „Wielkie rocznice papieskie i diecezjalne”). Ponadto szczególne uroczystości zorganizowano 10 lutego 1936 r. w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Udział w nich wzięli: bp T. Kubina, przedstawiciele zakonów i zgromadzeń (Paulinów, Bernardynów, Księży Misjonarzy), profesorowie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz liczni księża z diecezji częstochowskiej.

2. Rocznica 50-lecia diecezji częstochowskiej

Bardziej uroczysty charakter przybrał z kolei jubileusz 50-lecia istnienia diecezji częstochowskiej. W celu właściwego przygotowania tych obchodów w dniu 19 listopada 1974 r. został powołany specjalny Komitet Organizacyjny, w skład którego weszło 42 księży. Prace Komitetu odbywały się w siedmiu zespołach: organizacyjnym (16 osób), ds. budowy kościołów i pomników jubileuszowych (10 osób), ds. sesji naukowych (3 osoby), ds. księgi 50-lecia diecezji (5 osób), ds. katalogu diecezji (4 osoby), ds. organizacji uroczystości centralnych (17 osób) i komisji koordynacyjnej (6 osób). Warto nadmienić, iż obchody złoto-gubileuszu diecezji zbiegły się w czasie z obchodami Wielkiego Jubileuszu Roku Świętego, na co zwrócił uwagę bp Stefan Bareła, który w katedrze w ostatnich dniach grudnia 1974 r. powiedział, że dzięki tym dwóm wydarzeniom może na wiernych Kościoła częstochowskiego spłynąć podwójne błogosławieństwo.

Program jubileuszowych obchodów akcentował przede wszystkim dwie najpilniejsze sprawy:

1. Zwrócenie uwagi na rodziny, żyjące duchem wiary, na których można oprzeć odnowę religijnego życia diecezji (przygotowaniem do tego odrodzenia były przeprowadzone misje parafialne).
2. Uczynienie z katedry św. Rodziny w Częstochowie centralnego punktu i ogniska uroczystości 50-lecia diecezji, poprzez skupienie myśli i serc na Tajemnicy Św. Rodziny).

Aby podkreślić ciągłość nadprzyrodzoną i historyczną dziejów diecezji częstochowskiej i jej miejsce w Kościele Powszechnym na łamach „Częstochowskich Wiadomości Diecezjalnych” otwarto nowy dział pod nazwą „Jubileusz Diecezji”, gdzie były publikowane ważne dla diecezji dokumenty kościelne: bulla *Vixdum Poloniae unitas*, pierwszy list pasterski bp. T. Kubiny (miał on być odczytany w święta wielkanocne 1975 r.), pierwszy list pasterski bp. Zdzisława Golińskiego, telegram Ojca Świętego Pawła VI na dzień złotego jubileuszu diecezji, kazanie jubileuszowe Prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, kazanie i słowo jubileuszowe kard. Karola Wojtyły, przemówienie jubileuszowe sekretarza Rzymskiej Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego abp. Józefa Schröffera i jubileuszowy list pasterski bp. Stefana Bareły. Dzięki zabiegom księży: Ireneusza Skubisia, Stanisława Grzybka, Stanisława Włodarczyka, Jerzego Wolnego i Jana Związka została wydana drukiem księga pamiątkowa 50-lecia diecezji częstochowskiej jako drugi tom Częstochowskich Studiów Teologicznych. Znalazło się w tym dziele, obok przedmowy bp. Stefana Bareły, 20 artykułów naukowych księży z diecezji częstochowskiej o przeszłości Kościoła częstochowskiego. Na uwagę zasługuje streszczenie tej publikacji pt. *Dzieje diecezji częstochowskiej (1925 – 1975)*, opracowane w czterech językach (polskim, angielskim, francuskim i niemieckim) przez ks. Ireneusza Skubisia. Ponadto rozpoczęto prace nad Jubileuszowym Katalogiem Diecezjalnym (ostatni katalog wydano w 1968 r.). Prace te jednak przeciągnęły się o kilka lat i dopiero w 1978 r. ukazał się on drukiem pod nazwą: *Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji częstochowskiej 1978*.

Główne obchody 50-lecia diecezji częstochowskiej odbyły się w Częstochowie. Najpierw w drugiej połowie kwietnia miały miejsce pielgrzymki uczniów szkół częstochowskich do katedry. Stanowiły one przygotowanie do zasadniczych uroczystości, zaplanowanych na 3–4 maja 1975 r. Tydzień wcześniej we wszystkich kościołach i kaplicach

w diecezji odczytano Zaproszenie na te uroczystości, które napisał bp Stefan Bareła. Obchody zainaugurowała sesja naukowa, zorganizowana na Jasnej Górze w godzinach popołudniowych. Obrady otworzył bp Stefan Bareła, a następnie referaty okolicznościowe wygłosili ks. prof. Wincenty Granat i ks. dr Jerzy Wolny. Towarzyszył temu wydarzeniu także śpiew chóru seminaryjnego pod dyrekcją ks. prof. Władysława Konieczki. Następnie o godz. 19.00 przed Szczytem Jasnogórskim została odprawiona Msza pontyfikalna pod przewodnictwem bp. S. Bareły, podczas której kazanie wygłosił kard. Karol Wojtyła. Powiedział wówczas: „Życzymy [...] Kościołowi Częstochowskiemu na to 50-lecie, ażeby [...] nie tylko modlił się o sprawiedliwość i pokój, jak to czynimy właśnie teraz, ale także zabiegał ze wszystkich sił o to, co jest tej sprawiedliwości i pokoju nieodzownym warunkiem, [a więc: – J.K.] poszanowanie praw człowieka, praw ludzkiej osoby, prawa wolności i prawdy oraz sprawiedliwości i miłości”⁵. Następnego dnia uroczystą Mszę Jubileuszową odprawiono w katedrze częstochowskiej, w której udział wzięli wysocy dostojnicy Kościoła, m.in. przedstawiciel Stolicy Apostolskiej abp Józef Schröffer, Prymas Polski kard. Stefan Wyszyński i ponad 10 biskupów z Polski. Ceremonii przewodniczył kard. Karol Wojtyła, a słowo Boże wygłosił prymas kard. Stefan Wyszyński, wypowiadając na koniec słowa: „Chwała Twoja, diecezjo częstochowska, jest w tym, że w pobliżu katedry biskupiej mieści się Stolica Królowej Zwycięskiej, Królowej Pokoju, Pani Jasnogórskiej. W jej imię dotychczas zwyciężałaś, pracowita Częstochowo. Z mocą Pani Jasnogórskiej nadal zwyciężaj!”⁶. Podczas Mszy św. odczytano także telegram od papieża Pawła VI.

Poza uroczystościami centralnymi w Częstochowie świętowano także w poszczególnych parafiach diecezji. Przed wszystkim księża duszpasterze w dniu 4 maja 1975 r. odczytali we wszystkich kościołach i kaplicach list pasterski bp. Stefana Bareły na 50-lecie diecezji. Ponadto odśpiewano dziękczynne *Te Deum*. Wyrazem upamiętnienia tego jubileuszu było powołanie w diecezji Komisji ds. Budowy Nowych Kościołów i Odnowy Kościołów i Kaplic, dzięki której, pomimo trudności ze strony władz państwowych, zaczął przybierać na sile ruch powstawania budowli sakralnych.

⁵ K. WOJTYŁA, *Kazanie przed Szczytem jasnogórskim w czasie wieczornej Mszy Świętej w dniu 3 maja 1975 r.*, CzWD 49 (1975) 7-8, 154-155.

⁶ S. WYSZYŃSKI, *50-lecie diecezji częstochowskiej*, CzWD 49 (1975) 7-8, 150.

3. Rocznica 75-lecia (archi)diecezji częstochowskiej

Trzeci z jubileuszy, o którym należy wspomnieć, to 75. rocznica Kościoła Częstochowskiego. Przypadła ona, podobnie jak w przypadku złotego jubileuszu, na czas wielkich uroczystości w Kościele powszechnym, tym razem związanych z Wielkim Jubileuszem Roku 2000. Niemniej obchody lokalnej rocznicy miały swój charakterystyczny rys. Przede wszystkim należy wspomnieć, że papież Jan Paweł II wystosował z tej okazji specjalne słowo, w którym zapewnił o swojej modlitwie za archidiecezję częstochowską, nazywając ją „sanktuarium, które daje schronienie i duchową opiekę wszystkim poszukującym matczynego wsparcia Maryi”⁷. W podziękowaniu za ten gest pamięci abp Stanisław Nowak przesłał na ręce Ojca Świętego słowa wdzięczności.

Główne uroczystości jubileuszowe odbyły się w dniach 26–28 października 2000 r. W pierwszym dniu miejscem obchodów tej rocznicy było Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Częstochowskiej w Częstochowie. Uroczystości rozpoczęły się Mszą św., której przewodniczył metropolita częstochowski abp Stanisław Nowak. Wygłosił też on homilię, w której m.in. powiedział: „[...] Kościół [częstochowski – J.K.] ufa mi. I trzeba z tym poczuciem tej ogromnej ufności stale chodzić i nim ciągle żyć. Mam kochać Kościół częstochowski. Jak? – Tak jak matkę. «Ecclesia mea, mater mea». Takie były akty strzeliste świętych w Kościele: biskupów, kapłanów i świeckich”⁸. Dalszą część wypełniło sympozjum jubileuszowe, podczas którego referaty okolicznościowe wygłosili: ks. prof. Jan Związek, ks. dr Czesław Tomczyk, ks. mgr–lic. Marian Mikołajczyk i abp Stanisław Nowak. Całość zakończyła akademie jubileuszowa.

Drugiego dnia obchody jubileuszowe odbyły się w Redakcji Tygodnika Katolickiego „Niedziela”. Pierwszą część stanowiły prelekcje okolicznościowe na temat mediów diecezjalnych. Głos zabrali: ks. dr Ireneusz Skubiś (o „Niedzieli” i jej Studiu Telewizyjnym), ks. prof. Jan Kowalski (o Wydawnictwie Regina Poloniae) i ks. Andrzej Oleś (o Radiu FIAT). W drugiej części zaś dokonano promocji wydawnictw jubileuszowych, na które złożyły się: album pt. „Kościół Częstochowski” (autorstwa Stanisła-

⁷ JAN PAWEŁ II, *Do Kościoła częstochowskiego na jego 75-lecie*, WACz 74 (2000) 9–10, 26.

⁸ S. NOWAK, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Wyższym Seminarium Duchownym w Częstochowie*, w: *Pamiętnik jubileuszu Kościoła częstochowskiego 1925 – 2000*, red. B. Czemko, Częstochowa 2001, 14.

wa Markowskiego), księga pamiątkowa Archidiecezji pt. „Błogosławione, choć trudne czasy” (red. ks. Jan Kowalski) i książka pt. „Archikatedra Świętej Rodziny w Częstochowie” (autor Wojciech Skrodzki).

W trzecim dniu uroczystości jubileuszowych w archikatedrze częstochowskiej została odprawiona Msza św. w intencji archidiecezji, której przewodniczył abp S. Nowak. Podczas tej ceremonii cały Kościół Częstochowski został zawierzony Matce Bożej słowami modlitwy Jana Pawła II z dnia 8 października 2000 r. Ponadto akt ten metropolita częstochowski zalecił odmówić przed Najświętszym Sakramentem we wszystkich kościołach parafialnych, rektorskich i filialnych archidiecezji. Duszpasterze mieli też obowiązek odczytać w niedzielę 29 października list pasterski abp. S. Nowaka na 75. rocznicę istnienia Kościoła Częstochowskiego i zadbać, aby odśpiewano w świątyniach „Ciebie Boga wysławiamy”. Należy także wspomnieć, iż z okazji jubileuszu został wydany drukiem Katalog Archidiecezji Częstochowskiej na 2000 r., zredagowany przez ks. Mariana Mikołajczyka i ks. Józefa Mielczarka, który następnie został rozesłany do wszystkich parafii archidiecezji.

Zakończenie

Przestawiony powyżej zarys obchodów jubileuszowych 10–lecia, 50–lecia i 75–lecia Kościoła częstochowskiego obrazuje przede wszystkim dbałość miejscowego środowiska duchownego o pielęgnowanie pamięci historycznej, jakże ważnej w nieustannym procesie odczytywania sensu i tożsamości eklesjalnej. Wyjątkową rolę w tym kontekście spełniała modlitwa, nadająca uroczystościom głębszego wymiaru, a także będąca trwałym spoiwem, które łączyło teraźniejszość z przeszłością. Warto też zauważyć, iż przypominanie podczas uroczystości dziejów diecezji i archidiecezji częstochowskiej, poza prezentowaniem dotychczasowych osiągnięć kościelnych, posiadało także walor edukacyjny, przekładający się na nabywanie umiejętności korzystania z tradycji i dorobku pokoleniowego, by tym samym uchronić się „od wywarzania już wcześniej otwartych drzwi”.

Niniejsze opracowanie zatem wpisuje się nie tylko w kanon annałów historycznych, ale może być pomocne w przygotowaniu kolejnych uroczystości jubileuszowych Kościoła częstochowskiego, służąc niejako podpowiedzią w tym względzie. Ponadto porusza ono tematykę, która do tej pory nie doczekała się żadnych badań historycznych, stąd może w przyszłości zainspiruje historyków do zajęcia się tą problematyką.